

1 AUGUSTUS 1930.

AFLEVERING 4.

NADruk VERBODEN.

Opgericht door E. HEIMANS, J. JASPERS Jr. en Dr. JAC. P. THIJSSE.

REDACTIE:

J. HEIMANS, AMSTERDAM.

Dr. JAC. P. THIJSSE, BLOEMENDAAL.

ADRES DER REDACTIE:

Dr. JAC. P. THIJSSE, BLOEMENDAAL.

UITGAVE VAN:

W. VERSLUYS TE AMSTERDAM.

ADMINISTRATIE:

2e OOSTERPARKSTRAAT 223, AMSTERDAM.

PRIJS PER HALFJAAR f 3.25.

DE GROOTE TOCHT.

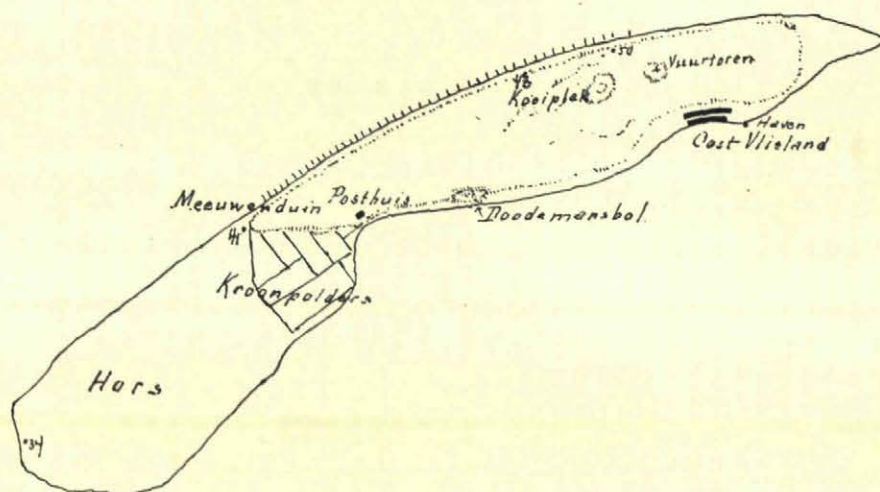
(Vervolg van blz. 97).

DE zomerzon brengt op de wijde zand- en schelpenvlakte van de Vliehors allerlei merkwaardige luchtverschijnselen te weeg. Op dezen dag was er geen horizon; alles in het rond verliep in een blauwgrijsen lichtenden nevel. De huifkar met zijn witten kap leek hoog uit de lucht neer te komen en stond toen opeens in verbluffend korten tijd vlak bij ons op het natte gele strand. Wij waren geland aan den Zuidoost punt bij laagwater en gingen nu westwaarts om langs het Noordzeestrand — dat het stevigste is — de Meeuwenduinen te bereiken. We hobbelden door de oneindigheid in een wagen zonder veeren nu eens stapvoets, dan weer op een sukkeldrafje al naar de stevigheid van den bodem. Een enkele maal stapte de voerman uit om een verleidelijk balkje te jutten. Rechts van ons, ook al weer onwaarschijnlijk hoog, stond het schipbreukelingenhuisje en daarachter verliep een lange rij van schemerige telefoonpalen in het niet. Er hing ook een breede witte streep in de hoogte en met wat geestesinspanning stelden we vast, dat dit de schelpenvlakte moest wezen boven

de hoogwaterlijn, want wijzelf reden op het natte zand, dat door de eb was vrijgekomen. Vogels waren er op de hors weinig te zien.

Eindelijk doemde in het verschiet een vaag wolkje op, dat waren de Meeuwenduinen, maar het duurde nog een half uur eer we daar aankwamen. Vermoedelijk hebben we dat laatste stuk allemaal geslapen, inclusief de voerman en misschien de paarden ook, maar we kwamen toch veilig en wel bij paal 41. Daar dankten wij voorloopig ons rijtuig af, want we wilden door het Staatsnatuurmonument wandelen naar het Posthuis.

Vroeger ging hier bij paal 41 een breede slenk diep landwaarts in, maar die is verdwenen en ook de voet van de Meeuwenduinen ziet er heel anders uit dan dertig jaar geleden. Een ondernemend ambtenaar van de Waterstaat, de heer

Kroon, heeft hier met noesten vlijt de zandaanstuiving weten te bevorderen. Stuifdijk na stuifdijk is hier tot stand gekomen, vaksgewijs is Waterstaat vooruitgedrongen zoodat nu een aantal polders zijn gevormd, groot en klein, die hier Vlielands zuidpunt versterken als het ware met een aantal waterdichte Compartementen. Ter eere van den ontwerper en uitvoerder worden deze polders de Kroonpolders genoemd. Ze zijn voor een groot deel spontaan begroeid geraakt met de flora der jong natte duinpannen, maar op de grootste heeft reeds de cultuur beslag gelegd. De stuifdijken zelf zijn al flink begroeid met helm en nu is het heel aardig, dat de eidereenden daar nu bij voorkeur hun nesten bouwen. Wij waren dus nu in het gebied van de eidereenden en we mochten zelfs een eider zien die zat te broeden op acht eieren, omgeven door het donkere wereldberoemde dons. Het Staatsbosbeheer houdt hier trouw de wacht. Het aantal broedsels wordt dit jaar geschat op ongeveer dertig, de vogels worden niet noodeloos verontrust door een overbodige telling. Wel weten we dat de zilvermeeuwen nog al wat jonge eiders opgegeten hebben en ook dat ze in de sterntjes van

Vlieland ook een welkome prooi vinden. Eer we het Posthuis bereikten ontmoetten we nog een gewone wilde eend die juist bezig was om haar talrijk kroost te geleiden naar het groote water. Zoo moeten wij ons voorstellen dat in de Juni-maand troepjes van bijna zwarte jonge eidertjes onder geleide van hun bruine mama uit de Meeuwenduinen en de Kroonpolder wandelen naar de Waddenzee, naar de kreeken en slenken van de waardgronden.

Van het Posthuis wandelden we door de Staatsbosschen, die het hier op het winderig eiland hard te verantwoorden hebben en bestegen weer ons rijtuig dat ons langs het slijkerig Zuiderstrand naar het dorp bracht. Het was halfweg laagwater en er zaten nog een massa vogels onder den wal, rosse grutto's en regenwulpen, tureluurs, scholeksters, zilverplevieren in hun prachtig zomerkleed en heel veel bergeenden en daarbij waren mannetjes, die waarlijk nu nog, op 28 Mei broedsche vertooningen hielden met wijd uitgespreide witte zijveeren. Het rijtuig geeft natuurlijk het voordeel dat de vogels niet spoedig wegvliegen en zoo kregen we menig motief voor prachtige vogelschilderijtjes te aanschouwen. Dit zuiderstrand van Vlieland geeft wel de allermooiste gelegenheid om rijk vogelleven van zee en strand van nabij te beschouwen.

Den volgenden morgen (alweer dat miraculeus prachtige weer) trokken wij er dan ook op uit, om tijdig bij hoog water een geschikte observatiepost te betrekken. Die ligt zoowat halfweg tusschen dorp en Posthuis. Het is een vrij hooge duin, die heet tegenwoordig Doodemansbol, want aan zijn voet ligt een Onbekende Zeeman begraven. Het graf is netjes omheind en wordt keurig onderhouden; er bloeiden blauwe lupinen.

Met de gebruikelijke voorzorgen beklommen we het duin van de landzijde in, op den kam schoven wij voorzichtig onze neuzen tusschen de helmpollen door. Doch vlak aan het duin was niets van belang, dus we konden over den kam wippen en toen zoo gaan zitten dat we één waren met de buitenhelling en toch flink hoog. Wanneer je je aan een geschikte plooi kunt aanpassen en dan het geduld hebt om een half uur stil te zitten, dan komen de vogels toch nog wel heel dichtbij.

Het uitzicht was betooverend. Ver naar links de duinenrij en het dorp onder de groene boomen. Naar rechts eveneens nog duin en het strand prachtig omhoog buigend naar den zuidoostelijken kroonpolder. Voor ons een smal strookje groenland en strand en verder wijd en zijd de blinkende, zilveren Waddenzee, spiegelglad.

Het hoogwater had al de waadvogels naar het strand gedreven en daar wemelde het nu van scholeksters, tureluurs, strandpleviertjes, bontbekpleviertjes, zilverplevieren, steenloopers, bergeenden, alles in het prachtigste zomerkleed en de zilverplevier met zijn grijs, sneeuwwit en pikzwart was wel de mooiste van allen, al verdienden de getijgerde steenlooptjes ook onze volle aandacht. De groote troep der rosse grutto's stond wel wat ver naar rechts en toen we den kijker ter hand namen zagen we nog verder naar rechts, voor het strand van de Kroonpolders nog meer van die grutto's.

Maar het mooist van alles waren de eidereenden. Had ik ooit in mijn jeugd gedroomd in mijn eigen land nog eens zoo iets te aanschouwen! We telden en telden en kwamen tot een totaal van even over de honderd eiders. Ze zwommen of liever dreven van vijftientig tot honderd meter uit de kust: donkere wijfjes met nog donkerder jongen en lichtgekleurde mannetjes met dat merkwaardig groen en zwart aan de kop, rose borst en pikzwarte buik. Het heerlijk zonlicht deed alle kleuren tot hun recht komen. De vele welgelukte broedsels die daar rondzwommen vervulden ons met groote tevredenheid. Evenals de bergeenden vertoonden sommige van deze eiders nog broedkunsten en het dof geloei van de mannetjes klonk droomerig door de zomerlucht. Waarlijk, deze Doodemansbol is verreweg de beste plek in Nederland om rijk en indrukwekkend vogelleven te aanschouwen.

Maar we moesten verder, want we wilden nog het tweede Staatsnatuurmonument bezoeken, het Kooiplakslid, een duinlandschap tusschen paal 47 en 50. We wandelden er heen langs de Oude Kooi en de Nieuwe Kooi, waar we tot onzen spijt veel minder kleine zangertjes ontmoetten dan we gehoopt hadden. In het bijzonder heb ik verdriet over den achteruitgang van de spotvogeltjes op de Noordzee-eilanden. Maar een botanisch gevalletje bracht ons weer in een betere stemming, want we vonden daar in het open duin, doch reeds deels opgenomen in een jonge bebosching twee soorten van boschbessen en wel de Rooie Boschbes (*Vaccinium Vitis Idaea*) en wat nog merkwaardiger is, de Veenboschbes (*Vaccinium uliginosum*). Er is niet de minste reden, om te vermoeden, dat deze planten hier midden in het wilde duin ver van het dorp door menschenhand zouden zijn uitgezaaid en dat geldt wel in dubbele mate voor de veenboschbes, die zich nooit bijzonder in de aandacht der menschen heeft kunnen verheugen. We hebben hier dus te doen met werkzaamheid van de vogels en het is wel zaak om ook op de andere eilanden nog eens goed uit te kijken. De veenboschbes komt ook in de buurt van den Helder voor en is langs de Oostzeekust en in Jutland heel gewoon. Bij ons groeit zij wel het mooist in het Korenburgerveen, forsche struiken, hooger dan een meter en dat is wel een groot verschil met de plantjes op Vlieland, die het niet hooger brachten dan handhoog. Maar ze bloeiden er lustig op los en ze houden een goede kans onder het welwillend toezicht van het Staatsboschbeheer.

Daarna ging het duin op duin af, over richels en door vlakten naar het natuurmonument Kooiplakslid een typisch duinlandschap dat beheerscht wordt door een prachtige hoge duin die met een breede, grijs begroeide helling opstijgt uit de vlakte, een fraaie regelmatige stuifduin met haast mathematisch zuiver te berekenen omtrekken en die ons aan zijn top verraste met nog weer een even zuiver gevormde elliptische stuifkuil, die den indruk gaf van een krater. Het uitgestoven zand vormde een nieuwen top, die stevig begroeid is met forsche helmplanten. Het zou van belang zijn om de verdere lotgevallen van deze half-bevestigde heuvel na te gaan.

Zeer voldaan scheepten we in den namiddag ons in op de motorboot, die de verbinding met Terschelling onderhoudt. Wij genoten het gezelschap van een troep jeugdige voetballers en hun supporters, die droomerig zingend den golven verkondigden, dat er geen club in Nederland is, die Terschelling kan verslaan.

En wij haalden herinneringen op en bespraken vooruitzichten. Welk van de drie eilanden is voor den natuurvriend en onderzoeker het belangrijkste: Texel, Vlieland of Terschelling? Een ijdele vraag. We kunnen ze geen van drieën missen en Vlieland is zeker ook om zijn waarde voor kunst en wetenschap en natuurgenoet de miljoenen waard, die Waterstaat besteedt aan zijn behoud, ter wille van de veiligheid van de Friesche kust.

(Wordt vervolgd.)

JAC. P. THIJSE.

POLYGONATUM VERTICILLATUM (L.) ALL., DE KRANSBLAD-SALOMONS-ZEGEL IN MIDDEN-DRENTE, MET EENIGE BESCHOUWINGEN OVER DE BOSCHFLORA VAN HET DRENTSCH-DISTRICT. (III.)

DEN 23sten Mei 1930 ontdekte de Heer G. A. Brouwer uit Groningen, op excursie zijnde in Midden-Drente, een prachtige groeiplaats van de kransblad-salomonszegel, *Polygonatum verticillatum* (L.) All., een voor geheel Nederland merkwaardige plant, die tot nu toe alleen maar in Zuid-Limburg was gevonden. Op een Pinkster-excursie der Nederlandsche Botanische Vereeniging in 1919 troffen onze floristen, de Heeren Henrard, Jansen, Kloos en Sipkes de soort en haar vorm *ramosum* aan in het z.g. Kerperbosch ¹⁾.

De vondst in Drente is volkomen onverwacht, omdat het een typisch *montane* soort is, d.w.z. een soort die niet in de Noord-Duitsche laagvlakte afdaalt, of liever: behoort af te dalen ²⁾. Graebner vermeldt haar dan ook in het geheel niet in: „Die Heide Norddeutschlands” (1922, 2e druk), terwijl hierin overigens een zeer uitvoerige floristiek voorkomt.

Toch schijnt zij nog in het Harzgebergte, het Wesergebiet en zelfs in Sleeswijk Holstein gevonden te zijn. Behalve in Midden-Europa (in het Noorden zoowel als in het Zuiden ontbreekt zij) komt zij voor in Klein-Azië, den Kaukasus, Afghanistan en den Oeral. Van de begeleidende planten der bergbosschen die in Hegi's Flora worden opgesomd, zijn de volgende reeds in het Drentsch-district voor den dag gekomen: *Lycopodium annotinum*, *Luzula pilosa* (te zamen met *Pol. vertic.*), *Lactuca muralis*, *Pirola minor*, *Rubus saxatilis* en *Ribes alpinum* (oorspronkelijk?). Eerst recht is zij pas thuis in de bosschen van het Duitse middelgebergte. Bij ons te lande komen montane boschplanten maar weinig

¹⁾ Cf. Nederl. Kruidk. Archief, 1919, pag. 330—331, en „De Levende Natuur”, Jrg. 24, 1920, p. 379; Jrg. 25, 1921, p. 261, 263.

²⁾ Cf. H. Walter, Pflanzengeographie Deutschlands, 1927, p. 40—41, en Fr. Oltmanns, Pflanzenleben des Schwarzwaldes, 1922 Dl. I Hegi, Flora, Dl. II.